

Beste leden en relaties,

Nu de coronapandemie op zijn retour lijkt en er overall versoepeld wordt, komt ook de HWR uit haar min of meer gedwongen winterslaap en kunnen onze activiteiten ook daadwerkelijk weer doorgaan. Uiteraard hebben we niet stil gezeten de afgelopen twee jaar, maar veel bijeenkomsten met de zo geliefde sociale contacten waren niet mogelijk. Op 22 februari starten we met onze jaarvergadering; hoe het met de daarop volgende activiteiten zit, kun je lezen in de agenda op onze website. Ook aan de Schééper wordt weer hard gewerkt, die ontvangen de abonnees in maart.

In deze nieuwsbrief hebben we voor jullie weer de nodige nieuwtjes, feiten en heemkundige wetenswaardigheden bij elkaar gesprokkeld.

Bestuur en Werkgroep Communicatie.

Kempische musea en heemkundekringen koppelen collecties aan elkaar; erfgoed wordt beter zichtbaar

Wat hebben Eersel, Bladel, Reusel, Bergeijk, Oirschot, Hooge Mierde, Netersel, Hoogeloon en Luyksgestel met elkaar gemeen?

Deze Brabantse plaatsen delen met elkaar het Kempisch erfgoed.

Sinds kort presenteren de regionale erfgoedorganisaties dat gezamenlijk op kempencollectie.online. Zo'n 200.000 historische voorwerpen en foto's uit regionale musea en

depots zijn gecatalogiseerd en online zichtbaar gemaakt in de Kempencollectie.

Het nieuwe samenwerkingsverband biedt nog meer voordelen, lees daarover meer op:

<https://bit.ly/34WKHn5>.

Ook in het Eindhovens Dagblad werd een artikel gewijd aan dit onderwerp: <https://bit.ly/3rU38By>

De Kempencollectie is te bezoeken op de website: www.kempencollectie.online/

Brabants Heem 75 jaar

Stichting Brabants Heem viert dit jaar haar 75-jarig bestaan. Op 9 februari 1947 is Brabants Heem opgericht onder de inspirerende leiding van pastoor Brinck uit Alphen. Op 9 februari 2022 was er een bijeenkomst van het bestuur samen met de heemkundekringen die dit jaar ook 75 jaar bestaan.

Later dit jaar volgen nog andere jubileumactiviteiten waaronder het presenteren van een boek met door heemkundekringen aangedragen tradities uit Brabantse dorpen en steden. Onze HWR heeft ook een onderwerp aangeleverd: "Reusel Kermis".

Nieuw seizoen Verborgen verleden komt eraan

Vanaf 19 februari kun je weer kijken naar acht zoektochten van bekende Nederlanders naar de bijzondere verhalen in hun familiehistorie.

In de reeks Verborgen verleden van 2022 zie je weer acht bekende Nederlanders die de deur achter zich dichttrekken zonder dat ze weten waarheen de reis precies zal voeren. Dit leidt tot verrassende, ontroerende en soms schokkende ontdekkingen. De hoofdpersonen van dit seizoen zijn journalist en presentator Simone Weimans, acteur Huub Stapel, singer-songwriter Douwe Bob, oud-politica Hedy d'Ancona, acteur Hans Kesting, programmamaker Floortje Dessing, cabaretier, acteur en programmamaker Paul de Leeuw en journalist en presentator Fidan Ekiz.

Het uitzendschema ziet er (onder voorbehoud) als volgt uit:

19 februari: Simone Weimans

26 februari: Huub Stapel

5 maart: Douwe Bob

12 maart: Hedy d'Ancona

19 maart: Hans Kesting

26 maart: Floortje Dessing

2 april: Paul de Leeuw

9 april: Fidan Ekiz

De afleveringen zijn elke zaterdag te zien op NPO2 vanaf ca. 20.30 uur.

CBG: Naamvarianties in generaties

Naamsveranderingen hebben iets weg van de wijzigingen in DNA: de rode draad blijft hetzelfde, maar per generatie kunnen kleine variaties voorkomen. CBG Familienamen laat je zien welke dat zijn, en waarom het slim is om op variaties te zoeken.

CBG Centrum voor familiegeschiedenis

Er zijn diverse vormen van naamvarianties die ervoor zorgen dat een naam een hele andere betekenis of klank krijgt. Ten eerste kan dat simpelweg door spelling gebeuren. Ook kan dialect ermee te maken hebben, de vorm kan een rol spelen of de klank.

Subtiel of minder subtiel

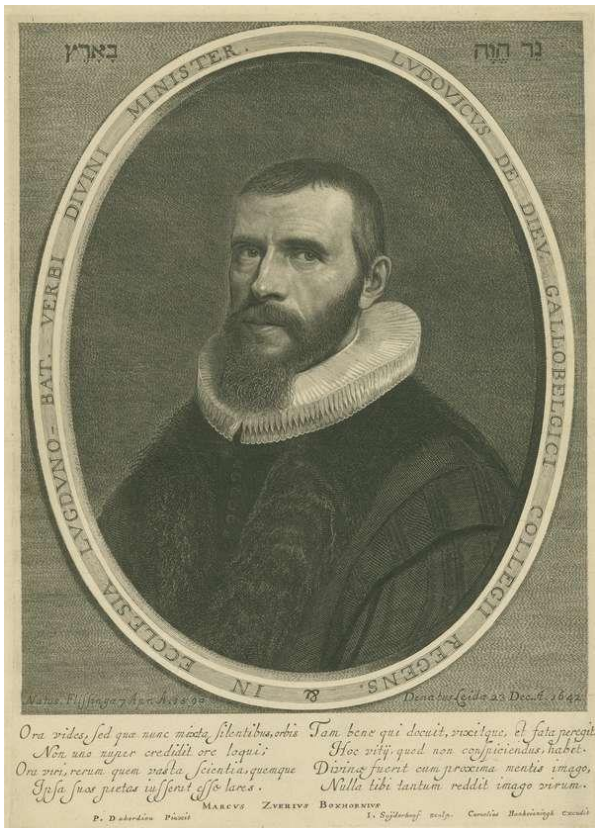
Hoe slopen deze naamsveranderingen erin? In veel gevallen waren het simpelweg transcribeerfouten. Namen die bij het opstellen van aktes werden genoemd, werden anders opgeschreven, iets dat bij het noteren van namen van immigranten bijvoorbeeld gemakkelijk is voor te stellen. Daarnaast is het een feit dat spellingsvariatie voor de invoering van de burgerlijke stand in 1811 normaal was omdat er geen standaarden waren.

Spatieniveau

Onze naamkundige Leendert Brouwer herinnert zich een ontmoeting met twee broers die elk een andere variant van hun achternaam droegen, namelijk: D'ollijslager en D' ollijslager, waarbij de tweede D' een voorvoegsel is en de eerste D' niet. Een variatie op het kleinste spatieniveau dus, waarbij je zou denken: is de oorspronkelijke naam Olieslager niet handiger? Daar zijn trouwens ook nog varianten Olijslagers en Ollislagers van.

Mon Dieu

De familienaam Ju vloeit voort uit de Noord-Franse en Waalse achternaam Dieu van een familie die zich in de eerste helft van de 17^e eeuw in Delft vestigde, en vervolgens van daaruit in Leiden terecht is gekomen. Zo was lakenwerker Dirck Ju (Leiden 1721 – 1787) de zoon van lakenwerker Jacobus Jansz Dieu (Leiden 1679 – 1752). Overigens is deze Ju een andere dan de Chinese en Koreaanse naam Ju van naoorlogse immigranten.

Lodewijk de Dieu (1590-1642)

Genealogische aanwijzingen

Een van de families met de naam De Bruijn kent zijn oorsprong bij voormoeder Ertijen Brunijes, wier vader Brun of Bruno heette, waardoor zij Bruinsdochter werd genoemd. Zij trouwde in 1594 met Jacob Cornelissen, maar hun zoon Cornelis Jacob nam de naam van zijn moeder aan, die vanaf 1628 consequent werd gespeld als De Bruijn. Uit genealogisch onderzoek blijkt dat er ook een familie De Bruijn is voortgekomen uit het patroniem Bruintjes bij de voornaam Bruin(tje), uit de van origine Germaanse persoonsnaam Bruno.

Het is dus de moeite waard bij je eigen familienaam en genealogisch onderzoek te bekijken welke naamvarianten er zijn, en waar het een goed idee is op die varianten door te zoeken. De CBG Familienamenbank in combinatie met akten uit WieWasWie kan daarbij uitsluitend geven.

Bron: CBG | Centrum voor familiegeschiedenis.

Uit het HWR archief

Nederlandsche Staatscourant op 25 april 1831
Binnenlandsche Berigten

Uit verschillende, bij de regering binnengekomen, berigten blijkt, dat de zaak der opligting van twee Noord-Brabandsche Burgemeesters, waarvan reeds in andere bladen melding is gemaakt, zich aldus heeft toegedragen.

Op Zondag den 17den dezer begaf een patrouille dragonders van 18 man, onder bevel van een officier, en door twee maréchaussés vergezeld, van Reusel naar Eersel, twee dorpen, die beide op de uiterste grenzen van Noord-Brabant liggen. Even buiten Reusel ontwaarde de patrouille op ons grensgebied eenen hoop Belgen, die dadelijk op het gezicht onzer ruiters de vlugt namen. Deze zettenden hen na, en namen vier derzelve gevangen, namelijk twee op ons grondgebied, en twee anderen over onze grenzen, op den weg naar Arendonk, zijnde de dragonders in de drift der vervolging, en zonder dit zelf te weten, op Belgisch grondgebied gekomen.

Zodra de Belgen, die te Arendonk in bezetting liggen, dit vernamen, trokken zij, nog denzelfden avond, in vrij grooten getale op Bladel en Reusel aan, waar zij onze dragonders niet meer aantreffen, en dien tengevolge zich verstoutten, om de burgemeesters der beide gemeenten gevankelijk weg te voeren, onder voorwendsel, dat deze ambtenaren tot gijzelaars moesten dienen voor de vier Belgen, die, zoo zij beweerde, wederregtelijk in onze handen waren gevallen. Daarmede nog niet tevreden, trokken, in den loop van den 18den April, niet minder dan 2 of 30 meestal gewapende, Belgen van Arendonk op Reusel en Bladel aan, roofden er twee paarden en plunderden de woning van den Predikant.

Een en ander heeft tot eene briefwisseling tusschen den officier, zie zich chef van den staf der tweede divisie Belgische infanterie noemt, en

den chef van den generale staf van ons leger aanleiding gegeven, waarbij dezerzijds in een helder daglicht is gesteld, hoe onbeschaamd in dit geval de eisch van voldoening voor de schending van het zogenaamde Belgische grondgebied is, en tevens met hoe weinig regt dergelijke aanvragen konden worden ingediend van eene zijde, bij welke men zich onophoudelijk aan schending van het Nederlandsche grondgebied schuldig maakt; terwijl het daarenbovenwel geen betoog behoefde, dat de patrouille dragonders niet uit eigene beweging en zonder aanleiding de Belgische grenzen overschreden, maar integendeel eene schending van ons grondgebied afgeweerd had. Intuschen is uit belangstelling in beide burgemeesters van Reusel en Bladel bewilligd in het vrijlaten der twee manschappen, die op Belgisch grondgebied waren gevangen gemaakt, doch niet dan tegen uitwisseling der beide Burgemeesters en teruggave der geroofde paarden en goederen, terwijl de twee andere Belgen in onze handen moeten blijven.

De beide Burgemeesters zijn dien tengevolge den 20sten dezer te hunnent terug gekeerd. Die van Bladel was reeds naar Antwerpen vervoerd en voor den aldaar bevelvoerenden Generaal Hardy de Beaulieu gebragt, die dadelijk last had gegeven, om hem in vrijheid te stellen, en bij die gelegenheid de opmerking had gemaakt: "Dat het geene manier van oorloogen was, om tot wraak over het gevangen nemen van krijgslieden eenen Burgemeester in hechtenis te nemen".

De nieuwe Schééper is weer in aantocht

De Heemkunde Werkgroep Reusel publiceert sinds 1989 elk kwartaal het tijdschrift "de Schééper". Binnenkort verschijnt al weer nummer 132 en natuurlijk zoals steeds vol met een aantal interessante heemkundige verhalen. Zo blijft u op de hoogte van de geschiedenis van Reusel. Het openingsartikel "In gesprek met een echte Reuselnaar" ontbreekt ook deze keer niet. Verder in deze aflevering onder ander een artikel over de geschiedenis - nu alweer 25 jaar geleden -

van de samenvoeging van de gemeente Reusel met de drie kernen Hooge Mierde, Lage Mierde en Hulsel.

Reusel gaat in op huwelijksaanzoek De Mierden

In de archieven van de HWR vonden we de oorlogsherinneringen van frater Mauritio Jongen (1878-1955); deze waren tot nu toe nog niet bekend en worden in deze Schééper weergegeven.

Welkom in de dynamische wereld die archieven heet

Het RHCe is het jaar 2022 afgetrapt met het uitbrengen van de eerste editie van het RHCe-magazine. Dit 'Jaarzine' (een mix tussen jaaroverzicht en magazine) bevat onder andere een interview met de voorzitter van de bestuurscommissie Frank van der Meijden, cijfers van 2021, alles over het digitaliseren van bouwvergunningdossiers, informatie over anonimiseren, interviews met medewerkers van het RHCe en overige mooie verhalen.

Het RHCe-magazine is via de volgende link online door te bladeren: <https://bit.ly/34IKJPg>

BHIC meldt

Dagelijks worden nieuwe gegevens toegevoegd aan de BHIC zoekmachines.

In maandelijkse overzichten maken we kort melding van alle bronnen die zonder tromgeroffel online zijn gezet, maar waar misschien nét dat ene beetje informatie in zit dat jouw onderzoek verder helpt. Het gaat hierbij om doop-, trouwen en begraafboeken, maar ook foto's, films en archiefstukken uit Schepenbanken

Wil je van alles op de hoogte blijven? Vraag dan de BHIC nieuwsbrief aan: www.bhic.nl/over-ons/nieuwsbrief

Nieuwtjes

Indien je nieuwsfeiten, berichten of heemkundige aardigheden hebt waarvan je ook je mede-lezers op de hoogte wil stellen kun je die altijd toezenden aan het secretariaat. Wij delen de informatie vervolgens in de eerstvolgende nieuwsbrief met onze geïnteresseerde "abonnees".

Nieuwsbrieven

Deze maand ontving het HWR secretariaat diverse nieuwsbrieven van collega verenigingen. Deze zijn hier te lezen:

Nieuwsbrief Erfgoed Brabant - januari 2022: <https://bit.ly/3GT1fJY>

Nieuwsbrief Brabants Erfgoed - februari 2022: <https://bit.ly/3uUO48Y>

Nieuwsbrief BHIC - februari 2022: <https://bit.ly/3uSDBuu>

Mededelingenblad Heemkundekring Weerderheem Valkenswaard - februari 2022: <https://bit.ly/3ahgvIT>

Nieuwsbrief Brabants Heem - februari 2022: <https://bit.ly/3gNn7vF>

Nieuwsbrief Heemkunde de Heerlijkheid Oirschot - februari 2022: <https://bit.ly/3gPYRcd>

Nieuwsbrief Erfgoedvereniging Dye van Best - januari 2022: <https://bit.ly/3JtUlfO>

Nieuwsbrief

Onze nieuwsbrief is vanaf nu ook bereikbaar via een prominente plek op de homepage van onze HWR website.

Wil jij onze Nieuwsbrief ook regelmatig ontvangen stuur dan een email naar secretaris@heemkundereusel.nl

Ook voor afmeldingen mailen naar secretaris@heemkundereusel.nl

Deze HWR nieuwsbrief en oudere afleveringen zijn terug te lezen in een archief op onze website: heemkundereusel.nl/nieuwsbrief.html

De kogel is door de kerk

Je hoort het nog wel eens iemand zeggen: ‘De kogel is door de kerk’. Als de kogel door de kerk is, is er iets beslist of is de knoop (eindelijk) doorgehakt. Waar komt dit bijzondere gezegde vandaan?

Oude woordenboeken vermoeden dat de uitdrukking ‘de kogel is door de kerk’ te maken heeft met het respecteren van kerkgebouwen tijdens oorlogen. Als de vijand deze ongeschreven regel echter niet serieus nam, beschouwde men dit als erg grof en schandig. Iets wat je niet doet! Een voorbeeld hiervan is te zien in Haarlem, in de Sint-Bavo. Tijdens het beruchte Beleg van Haarlem (3 december 1572 – 12 juli 1573), tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648), knalden de Spanjaarden een kanonskogel door de Sint-Bavokerk heen. Nog steeds is deze kogel in de kerk te zien als bewijs van de onbeschoftheid van de Spaanse vijand. De kogel was bedoeld voor een afvallige predikant, maar miste zijn doel. De kogel belandde in een van de kerkmuren...

Net als ‘de kogel is door de kerk’ komt ook de benaming Kenau – als aanduiding voor een potige, sterke vrouw – van het Beleg van Haarlem. Kenau verdedigde de stad zogenaamd op een mannelijk wijze...

Eerste vermelding in achttiende eeuw

De taalkundige Carolus Tuinman was de eerste die melding maakte van de uitdrukking ‘de kogel is door de kerk’. In zijn spreekwoordenboek *De oorsprong en uitlegging van dagelijkse gebruikte Nederduitse spreekwoorden* (1726 – 1727). Kerken en religieuze gebouwen zijn heilig en moeten daarom tijdens oorlogen zoveel mogelijk worden ontzien, aldus Tuinman.

Hij vervolgde: *“Is dan de kerk zelf aangetast en doorschoten, ’t is een blijk, dat men door geen ontzag wordt afgeschrikt, en nu alles durft ondernemen. Die het heilige niet spaart, en de vreeze daar voor afgelegd heeft, zal dan het ongewijde nog minder verschoonen”*.

Dus, als de kogel door de kerk is, is het hek van de dam. Dan is duidelijk dat men besloten heeft dat alles nu geoorloofd is. Alle fatsoen is voorbij.

Hierna is ‘de kogel is door de kerk’ geleidelijk gaan betekenen dat een zaak beslist is, dat de knoop is doorgehakt. Na lang wikken en wegen.

Of toch niet?

De taalkundige F.A. Stoett betwijfelt Tuinmans uitleg en verwijzing naar het Beleg van Haarlem. Tuinman komt niet met bewijzen om zijn uitleg van ‘de kogel is door de kerk’ te staven. Het zou, aldus Stoett, zo kunnen zijn dat het woord ‘kerk’ in het gezegde terecht is gekomen als alliteratie op het woord ‘kogel’. Beide woorden beginnen namelijk met een ‘k’.

Bron: Historiek